

Svenska ESF-rådet
Västsvenska
Ink 2012 -12- 06
D nr 2009-3050062

BT

Slutrapport av Integrationsarbete och kommunal samverkan

Ett socialfondsfinansierat projekt

Thomas Winman

Integrationsarbete och kommunal samverkan

Ett socialfondsfinansierat projekt

Medverkande aktörer:

Trollhättans stad
Lysekils kommun
Sotenäs kommun
Länsstyrelsen Va Götaland
Munkedals kommun
Bengtsfors kommun
DalsEds kommun

Projektagare:

Högskolan Väst

Projekttid: 100505-120831

Denna slutrapport och utvärdering är slutgiltigt sammanställd av Thomas Winman som också var projektledare. Ursprungligen gavs uppdraget att följa och studera projektet till Professor Hans-Erik Hermansson. Men då han tragiskt avled våren 2012 fanns inte tid och möjlighet att ersätta honom utan materialet sammanställdes av Thomas Winman och resultatet är denna text.

Vid ytterligare frågor, kontakta:

Thomas Winman
Högskolan Väst
Thomas.winman@hv.se
0520-223943

November 2012

Sammanfattning

Projektet har sin utgångspunkt i den integrationsproblematik och samhälleliga marginalisering som kännetecknar de nyanlända grupperna i både Europa och Sverige. Genom att arbeta med kommunerna i fyrbodal så utvecklades en idé om att mer ingående studera hur man pedagogiskt kan arbeta med grupper som är vuxna och inte är etablerade i det svenska samhället på det sätt att man kan säga att de till fullo är aktiva samhällsmedborgare.

Tillsammans lokaliserades samverkan mellan olika aktörer som en angelägenhet att utveckla pedagogiska modeller och undervisningsmaterial som ökade deltagarnas delaktighet i samhället och även ökade anställningsbarhet likväl som studiemotivation. Projektet har haft en aktionsinriktad ansats där ofta "klassrummet" för samhällsorientering har utgjort den arena där aktiviteter och datainsamling har ägt rum. Högskolan Väst är den arena där analys av data och utveckling av pedagogiska metoder och undervisningsmaterial har skett. Genom projektet har det genererats kunskaper om hur man pedagogiskt kan arbeta för att överbrygga negativa erfarenheter av marginaliserande samhällsstrukturer (som deltagarna upplever det) och samhälleliga behov och intentioner att skapa aktivt deltagande i samhällslivet för alla medborgare.

Projektidén – Projektets huvudsakliga syfte och inriktning

Projektet har sin bakgrund i att en ökad invandring i Sverige, precis som i övriga Europa, har inneburit att integrationsfrågor ofta ställs på sin spets. Svårigheterna med integrationsarbetet har accelererat tider då det är en lågkonjunktur där t.ex. industri- och byggsektorerna i Sverige varslar och har varslat personal. Det har fått som konsekvens att traditionella metoder och strategier för integration genom kommunernas integrationsprogram inte nödvändigtvis setts vara i paritet med de behov och möjligheter som finns i dagens och morgondagens samhälle. En slutsats från den förprojekteringen som gjordes innan projektet är att det finns ett behov av gränsöverskridande

samverkan för utveckling och genomförande av innovativa metoder och aktiviteter som främjar integration.

När det gäller integrationsarbete i Europa har det ofta fokuserats på graden av nyanländas integration i samhället, men i förprojektet framkom att även samhällets olika aktörer behöver förändras för att bättre svara mot de integrationsbehov som finns i ett föränderligt samhälle. De modeller och metoder som kommunerna behöver utveckla för att möta behoven finns på flera olika nivåer när det gäller metoder, tillvägagångssätt och organisering av integrationsarbete.

Under kartläggningen har det kommit fram goda exempel som finns i kommunerna, vilka projektet har tagit fasta på. Exempel på dessa är:

Integrationscentrum (IC) i Trollhättan där man samordnar samhällsinformationen till vuxna. Yrkesutbildningar som redan drivs i t.ex Lysekil. Riktade yrkesutbildningar till både kvinnor och män. Företagsspåret i Trollhättan- som riktar sig till akademiker och människor med lång yrkeserfarenhet. Andra aktörer är slutenvården. I Dals Ed finns ett gott organisatoriskt samarbete mellan olika aktörer som är kopplade till introduktionen. En orsak till det goda arbetet är att dessa aktörer finns i samma hus.

Projektets mål var att utveckla, implementera och genomföra aktiviteter och kurser med hjälp av pedagogiska metoder som utvecklas i projektet. Projektet grundar sig i de behov och möjligheter som finns hos kommunerna och de metoderna som ska utvecklas omfattar individinriktade insatser i introduktionsprogrammet, men de omfattar även utvecklingen av nya samverkansformer inom och mellan kommuner, företag och andra samhällsinstitutioner.

Ett resultat som projektet ville nå var att skapa ökad kommunal samverkan och därigenom starkt bidra till ökad integration i samhället för nyanlända. En ökad integration i samhället och högre grad av förvärvsarbete och studerande har dels rent samhällsekonomiska konsekvenser riktat gentemot individen, dennes familj och närstående. Men det har också långsiktiga konsekvenser för samhället i form av minskade klyftor och färre marginaliserade grupper och individer. Det finns även mer individbundna konsekvenser som innebär att integrering

påverkar självuppfattning, samhällsengagemang och hela familjesituationen positivt.

Projektupplägg

Projektet har haft en ambition att arbeta efter processbetonad social pedagogisk arbetsform som betonar motivation, engagemang och det egna ansvaret för lärande, i utvecklingen av pedagogik inom ramen för samhällsorientering. I detta ligger ett igenkännande och en respekt för varandras olikheter. Samtidigt är det viktigt att betona att denna metodik stödjer förmågan till kritisk reflektion och utvecklandet av handlingsförmåga för att eleverna ska kunna hantera den komplexitet som ofta präglar studieuppgifter och det kommande yrkeslivet. Den social pedagogiska metoden ska utveckla och stärka förmågan att arbeta såväl ensamt som i grupp. På det sättet kan metoden ses som ett sätt att integrera olika aspekter av problem, utmaningar och kunskapsområden i det pedagogiska rummet. Det förutsätter å andra sidan också att såväl lärare som elever utvecklar och bejakar en analytisk reflektionsförmåga där individen utvecklas i förhållande till de egna förmågorna. Detta kan sammanfattas som att fokus ligger på att lära eleverna att lära sig. Eller annorlunda uttryckt, att göra samhällsorienteringen (undervisningen) och dess innehåll lärbar för de nyanlända (eleverna).

Genom att utgå från deltagarnas/elevernas individuella behov och resurser och genom att varva olika arbetsformer har projektet haft som mål att deltagarna/eleverna ska få en fördjupad förståelse och ett grepp om sitt eget lärande. Detta kan ses som en förutsättning och en fördjupning av den övergripande pedagogiska kunskap som projektet vilar på. Konkret innebär detta att projektet genom att arbeta mycket med delaktighet och engagemang där deltagarens/elevens egna förmågor, resurser och kunskaper utmanas, stöder lärandebanorna i det pedagogiska rummet. Genom att deltagarna/eleverna reflekterar över sitt eget lärande och sina egna förmågor, enskilt såväl som i grupp, förutsätter och förstärker de olika arbetsformerna och aktiviteterna varandra och bildar en övergripande helhet som ramar in hela projektet.

Målet var att projektet skulle bidra med metoder, strategier och kunskap om etniska grupper, utsatthet, marginalisering och social mobilisering som har stor betydelse dels i det specifika arbetet med nyanlända, men även för pedagogik, integrations- och arbetsmarknadspolitik generellt.

Mer konkret innebar detta att projektet skulle:

- utveckla pedagogiska metoder för hur, samt vilka kunskaper, värderingar och erfarenheter som kommer till uttryck i undervisnings- och lärandesituationer.
- utveckla och genomföra utbildningar inom språk och samhällsinformation/medborgarkunskap.

Projektet skulle med andra ord utveckla kunskap om hur deltagarna skapar mening, förståelse och kunskap för att därigenom agera i både skola och samhälle. I fokus för projektet låg utbildningsaktiviteter som ökar målgruppens kunskaper om språk, samhällets (politiska) uppbyggnad samt dess historia, värdegrunder, kulturliv och institutioner. Intentionen var att genom detta fokus utveckla kunskaper som ökar upplevelsen av delaktighet i det svenska samhället och att individen samtidigt blir bättre rustad att utveckla nya kunskaper samt ingå i sammanhang och gemenskaper i skola, på arbetsmarknaden samt i samhälls- och kulturlivet i landet.

Projektets genomförande

Projektet har organiserats genom att en deltagare från varje aktör har deltagit i projektets styrgrupp. Denna grupp har träffats ca en gång per månad under projekttiden och uppgiften har varit att leda projektet framåt samt att ta emot feedback från respektive organisation och återföra det till styrgruppen.

Styrgruppens sammansättning har delvis förändrats över tid, beroende på omorganisationer och förändrade arbetsförhållande hos vissa projektdeltagare. Det gäller främst Trollhättans stad och Lysekils kommun. Hos de övriga deltagarna har samma personer funnits med i projektet från start till slut.

För att göra material, tider för möten och aktiviteter etc tillgängligt så bestämdes tidigt i projektet att man skulle starta en gemensam webbaserad plattform där all information skulle göras tillgänglig. Portalen fick adressen www.inkludering.se vilket mycket väl anger projektets övergripande syfte, att skapa och öka förutsättningar för invandrade personer att inkluderas i majoritetssamhället.

Under hela projektiden har det samlats in data genom intervjuer och observationer av vad som händer och sker i klassrummet. Tanken med detta är att vi ser lärande som en gemensam aktivitet där alla tillsammans bidrar till aktivitetens förflyttning och utveckling. Personalen från de deltagande kommunerna, samhällsorienterarna och Högskolan Väst har arbetat tillsammans i flera viktiga processer. Detta har gjort att erfarenheter och kunskaper utifrån olika perspektiv har kunnat bli en resurs i det gemensamma görandet, vilket väsentligt har drivit projektet framåt.

Detta gäller speciellt för att brygga mellan samhälleliga och övergripande pedagogiska och strukturella förutsättningar och de lokala resurser som finns i kommunernas organisation och hos de specifika deltagarna (eleverna).

Lärandeprocesserna i projektet kan utifrån ovanstående ansats förstås genom tre utvecklingsdimensioner som är samtidiga och som, för deltagarna, utgör olika delar för förståelsen och utvecklingen av och i varje situation.

- Förloppet som det förstås i den pågående aktiviteten på mikronivå. Vad händer här och nu? Hur och vilka yttringar och handlingar etc. används för att skapa en gemensam förståelse och ett gemensamt agerande?
- Deltagarnas utvecklingsbana för att förstå situationen. Vilka tidigare erfarenheter och kunskaper görs relevanta för att nå förståelse?
- Utbildningens utveckling. Vad betyder de historiskt skapade kulturerna, rutinerna och språkliga systemen för förståelsen av och för agerandet i situationen och hur förändras de ingående erfarenheterna och förståelserna.

Detta är ett sätt att se på lärande och utveckling vilket ger en generell analysram för projektets pedagogiska utveckling som innebär att varje specifik aktivitet efterlämnar spår i de tre dimensionerna. Det medför i sin tur att varje situation sätter spår i den kommande aktiviteten samt att varje aktivitet i mindre eller större utsträckning bidrar till att bygga upp vad som kommer att bli en etablerad pedagogik.

Att förstå lärande utifrån ovanstående utvecklingsdimensioner innebär för projektet att fånga vad som händer i ett givet moment. Intresset kan då t.ex. vara riktat mot hur kunskaper, erfarenheter och kulturer används för att få förståelse för olika problem och hur liknande problem hanterats tidigare. Om vi tar exemplet, ett samtal, mellan en nyanländ deltagare och en samhällsorienterare, så gör samhällsorienteraren ett urval av all den information som samtalet innehåller vid kommunikeringen till deltagaren. Detta urval, menar vi, görs på erfarenheter och kunskaper om vad som rimligtvis är relevant att kommunicera. Det är genom att använda tidigare erfarenheter, kunskaper och kulturella "broar" vid samtalen som det skapas en gemensam förståelse av situationen. Både samhällsorienteraren och deltagaren använder sig då av språk och olika erfarenheter för att nå en gemensam förståelse av situationen här och nu och hur detta berör dem. Utifrån detta bildas en gemensam förståelse som innebär att man tar sin utgångspunkt hos deltagaren.

Syftet med denna pedagogiska arbetsform är att de utbildnings/undervisningsaktiviteter som vidtas kommer därefter att transformeras till nya förståelser och kommuniceras vidare i nästa aktivitet. Avsikten med exemplet är att visa hur olika resurser används. Minnen, erfarenheter och kunskaper av liknande problem kan aktualiseras i tolkningar och handlingar i nya situationer och användas av samhällsorienteraren och deltagarna för att skapa en gemensam mening och för att samordna sitt agerande.

Ovanstående innebär också att det analytiska fokuset har legat på vilka typer av språkfärdigheter som krävs för att kunna vara aktiv i läraaktiviteten. Språk,

erfarenheter och värderingar knyts då till olika situationer som individen hamnar i. Vi ser språkfärdigheten och medborgarkunskap som integrerade delar som påverkar varandra. Språk och kunskap om samhället är på detta sätt nödvändig för att kunna integreras.

Efterhand som analyserna har visat på olika resultat så har undervisningsmaterial och metoder anpassats och justerats utifrån de övergripande målsättningar som projektet har. Dessa modifierade metoder och resurser har förts tillbaka till den aktionsforskningsinspirerade utbildningsaktiviteten varvid data på nytt har samlats in, analyserats och lett till förändringar. Man kan tala om att genomförandet av projektet vilar på ett spiralliknande förhållningssätt där projektpersonal och deltagare/elever tillsammans har genomfört, utvecklat och aggregerat kunskaper som ingen i förväg hade kunnat förutspå. Behoven och möjligheterna har funnits i det gemensamma agerande och inte i förgivet taganden. Utan detta arbetssätt hade resultaten omöjliggjorts vilket innebär att man i någon mening även kan betrakta tillvägagångssättet som ett projektresultat.

De resultat som genererats genom projektet har presenterats och synliggjorts på olika sätt och i olika sammanhang. I ordinarie utbildningsprogram för t.ex. socialpedagogisk utbildning (180 hp), på magisterutbildningar vid Högskolan Väst, likväl som vid t.ex. Socionomutbildning vid Linköpings och Stockholms Universitet. Vi har dessutom medverkat vid ett flertal konferenser, t.ex. i Istanbul, Skövde, Göteborg, London och Trollhättan, för att på så sätt sprida projektets resultat. Med utgångspunkt för projektets resultat finns även publiceringar i både bokform som i vetenskapliga artiklar, vilket är något som fortsätter att göras.

Resultat och erfarenheter

Den övergripande grundsynen som projektet har sett vara ett viktigt redskap i etablerandet av förtroende och vilja till delaktighet i utbildnings- och utvecklingssammanhang är en humanistisk och demokratisk syn där individens egna förmågor ska medvetandegöras och utvecklas genom respekt, dialog och

diskussion i och om ämneskunskaper såväl som värdefrågor under samhällsorienteringen/utbildningen. Deltagarna ska veta och känna att de har samhällsorienterarnas stöd men att de också har ett eget ansvar för sin kunskaps- och personliga utveckling i utbildningen. Samtidigt har de också ett gemensamt ansvar för varandras utveckling genom den pedagogiska modellen. Detta ska dock inte ses som att deltagarna på något sätt lämnas ensamma. Tvärtom, detta ska ses som en pedagogisk process där deltagarna gradvis förflyttar sitt medvetande till att bli starka, självständiga deltagare i samhällslivet.

Genom att medvetandegöra deltagarnas egna förmågor och det egna ansvaret som utgår från deltagarnas egna erfarenheter och upplevelser så visar projektresultaten att den egna identiteten utvecklas. Detta leder till en förändrad självuppfattning, tolerans, förståelse och respekt för människors olikheter. De pedagogiska metoderna vilar på en kunskaps- och människosyn som förespråkas av bl.a. G.H. Mead, B. Madsen, J. Dewey och L. Vygotskij. Det gemensamma är att de starkt betonar människans erfarenheter, dialogens och toleransens kraft och människans otvivelaktiga förmåga till förändring och utveckling.

Vad som har gjorts i övrigt i projektet:

Projektet har tagit fram ett komplett undervisningsmaterial, även innehållande powerpoints, handouts etc på flera språk.

Projektet har utvecklat kommunövergripande samverkan i SO i genomförandet på arabiska, somaliska och tigrinja. Sammanlagt har 10 kommuner samverkat, och samtidigt har 8 kommuner samverkat kring organisering och genomförandet.

Projektet har haft utvecklat en modell för SO som bygger på mobilitet för deltagarna där genomförandet skett på 4 orter.

Totalt har ca 120 nyanlända fått SO inom ramen för projektet med projektets material och metodik.

Projektet har studerat genomförandet av olika former av SO i flera kommuner.

Projektet har gjort analyser av material, organisering/genomförande, gruppsammansättning och personalens kunnande i flera omgångar. Detta har presenterats vid HV, vid konferens i Istanbul och i skrift.

Projektet har utvecklat kurser för utbildning av personal arbetande inom integrationsfältet, fokus på tredjelandsinvandrare. Initialt utvecklades fyra kurser och senare ytterligare två. Totalt har ca 100 nuvarande och/eller blivande integrationsarbetare utbildats.

Projektet har utvecklat och startat en gemensam webportal.

Projektet har gjort studier av förståelser och kunskaper hos deltagare i olika former av SO, fokus på vad man lär, identitet, handlingsutrymme, delaktighet och position i klassrummet.

Projektet har gjort en utredning om fortsatt samverkan efter projekttiden, där Thn:s stad, på uppdrag av projektet och finansierat av projektet undersökt behov, möjligheter och intresse för fortsatt samverkan av SO med Thn:s stad som huvudansvarig för genomförandet av gemensam SO.

Projektet har varit med och arrangerat och genomfört "mångfaldsvecka" på HV vid två tillfällen där invandrarföreningar, fackföreningar, intresseföreningar, företag m.fl. haft utställningar och där workshops och föreläsningar skett till studenter, lärare, integrationspersonal och allmänhet.

Projektet har varit med och arrangerat och genomfört nationell konferens om Literacy, inkludering och människors möjligheter ihop med bl.a. stadsbiblioteken i regionen.

Projektet har arrangerat seminarium (för allmänhet samt för professionella) med integrationsforskare från Stockholm, London och Manchester.

Projektet har spridit info vid seminarier, konferenser och planerar att delta vid spridningskonferens i Gbg under hösten.

Varje kommun har under hela projekttiden fakturerat/fått medel från projektet för att arbeta med projektets frågeställningar inom den egna organisationen.

I samverkan med Länsstyrelsen genomförde projektet, i februari 2012, en workshop om SFI i Fyrbodalen.

Även om projektet inte har arbetat transnationellt så har resultaten spridits genom deltagande i nationella såväl som internationella konferenser.

Slutsatser och förslag

Syftet med projektet har varit att utveckla kunskaper som främjar integration och delaktighet. Genom att se deltagarna som resursbärande så innebär det också att projektet har sett det som att en del av de svårigheter nyanlända möter när de kommer till ett nytt land har strukturella orsaker. Dessa kan förklaras utifrån likheter och skillnader mellan hemlandets och Sveriges traditioner, lagar och regler, värdegrund och ideologisk underbyggnad och struktur.

Ett sätt att underlätta integrationen i Sverige är genom att skapa en ökad förståelse för det svenska samhället. Förståelse innebär inte att något kommer att tycka helt annorlunda, men förståelse ses utifrån projektets resultat som en grundförutsättning för förändring och närmande. Eller som Sokrates sa, "Jag kan

inte lära någon någonting. Jag kan bara få dem att tänka, vilket är mycket mer värt än att förmedla min egen vision”

En utgångspunkt och en slutsats att dra av projektets genomförande är att all integrationsaktivitet bör ske på ett sätt att deltagaren ges möjlighet att reflektera och ställa frågor. Det innebär att det skall finnas utrymme för jämförelser mellan hemlandet och det nya landet likväl att man kan lyfta och diskutera jämförelser mellan elevernas/deltagarnas olika erfarenheter.

Det område som handlar om samhällsorientering är uppbyggt kring de resultat som har framkommit. Undervisningen och förvärvandet av förståelser är en viktig del i integrationen där individen har möjlighet att reflektera över sin egen roll i samhället. Det måste finnas möjligheter för individen att lära sig förstå inte bara information om hur det svenska samhället fungerar utan även förstå de normer och värderingar som finns i samhället och på arbetsplatser. Utifrån detta har de lokala målsättningarna i projektets utbildningsaktivitet som handlar om samhällsorienteringen att deltagarna ska kunna:

- reflektera över sociala, kulturella, existentiella och pedagogiska aspekter för utveckling, lärande och integrering i samhället.
- bemöta, hantera och förebygga konflikter och konfliktbeteenden när olika kulturer, värden och livsåskådningar möts.
- ha kunskap om och förstå innebörderna av kön, klass, värdegrunder och etnicitet i möten mellan människor
- reflektera över egna och andras reaktioner och handlingsmönster i vardagsliv och yrkesliv samt förstå betydelsen av det egna förhållningssättet och för olikheter

Vid granskning av projektet framkommer att samhällsorienteringen bör genomföras utifrån ett tematiserade processinriktade delkurser där varje deltagare själv ses som en viktig aktör för det gemensamma och individuella utvecklandet av kunskaper och förhållningssätt. Samhällsorienteringen bör ske i varierande arbetsformer där individuella studier varvas med grupparbeten, samt genom föreläsningar och seminarier som präglas av fallbeskrivningar och ett värderingsneutralt förhållnings- och arbetssätt.

Den syn på lärande som projektet vilar på fokuserar på förändring och lärande, där det är samhällsorienterarnas, integrationspersonal och deltagarnas aktiviteter som är det centrala. En förutsättning för detta är att det i aktiviteterna finns en aktiv och gemensam kommunikation, inte en monolog med ett asymmetriskt maktförhållande mellan samhällsorienterare, integrationspersonal och deltagare. Aktiviteterna ska istället präglas av att där finns olika människors tänkande och flera olika handlingar som är bundet i olika lärandesituationer.

Genom att fokusera på dessa aktiviteter där lärandet och integrering sker så kan lärande och integration som process förstås i sitt sammanhang. Utifrån detta resonemang kan man förstå det som att projektet även har ideologiska grunder med mobilisering, bildning och empowerment utifrån ett emancipatoriskt perspektiv där det handlar om att skapa en arena för både lärande och handlande. Handlandet kan ses som deltagande i samhällslivet men också om att "lära sig att lära sig".

En sammanfattande lärdom man kan dra från projektet är att de pedagogiska insikter som gjorts kunde utvecklas så att de kan användas även för andra grupper än de nyanlända. Som det är nu så finns en tydlig målgruppsfokusering vilket gör att det material som produceras utifrån projektet svårligen kan komma andra målgrupper till godo. Det innebär en form av inskränkning som gör att man först behöver studera andra marginaliserade gruppers specifika situationer för att sedan anpassa och utveckla projektets resultat även till dem. Hade detta gjorts inom ramen för projektet så hade resultaten varit mer allmängiltiga, men å andra sidan finns risken att generaliseringar hade medfört att de djupare insikterna inte hade kunnat göras.

Jämställdhetsintegrering

Under projektet har man arbetat med jämställdhet på olika sätt och det framhålls i dokument och i genomförande av projektaktiviteter att jämställdhet ses som en del av integration. Det innebär att jämställdhet har präglat projektet från början

till slut och att jämställdhet har speglats i relation till andra faktorer, såsom klass, etnicitet, utbildning och religion. De aktiviteter som har genomförts i projektet som riktar sig mot nyanlända har alla dels haft som strävan att arbeta för ett jämställt samhälle, dels att utveckla en förståelse för allas ansvar och möjlighet att bidra till detta. Olika synsätt och värderingar har lyfts, diskuterats och reflekterats över och deltagarna har gemensamt problematiserat och utvecklat detta. Sett till projektet i sin helhet och i sin organisering så har det funnits en strävan efter en jämn könsfördelning, vilket också har lyckats uppnås.

Tillgänglighet för personer med funktionshinder

Alla aktiviteter som bedrivits inom ramen för projektet har skett i lokaler som är anpassade för människor med olika funktionshinder. Det gäller människor med t.ex. rörelsehandikapp, hörselnedsättningar eller synnedsättningar. Vid behov har det funnits möjlighet att tillgå kompetens rörande även andra funktionshinder, intellektuella, men även om någon t.ex. haft dyslexi. Detta gäller både den personal som arbetat och de deltagare som finns i projektets olika aktiviteter.

Programkriterier

I projektet har det funnits en strävan efter att utveckla samverkan mellan olika institutioner och huvudmän. Primärt rör det sig om samverkan mellan olika kommuner, men också mellan olika förvaltningar inom kommunerna. När det gäller samverkan mellan kommunerna så har flera aktiviteter organiserats och genomförts gemensamt med lyckade resultat. Denna samverkan har haft både ekonomiska och kvalitativa effekter då t.ex. samhällsorientering har kunnat ske i gemenskap.

Denna form av samverkan har utvecklats över tid men var också en av de mål som fanns med projektet. Det har fungerat på ett bra sätt och aktiviteter som tidigare skedde enskilt i varje kommun har nu inom projektet organiserats och koordinerats gemensamt. En slutsats man kan dra är att denna form av samverkan förutsätter att det finns en aktör som tar det organiserande och

koordinerande ansvaret. I projektet har Högskolan Väst haft den rollen, men en varaktig lösning vore att kommunalförbundet tog över det ansvaret. Efter flera försök till detta har kommunalförbundet sagt nej. I projektet har det arbetats fram olika förslag för hur kommunalförbundet ändå skulle kunna ta över det samordnande ansvaret och sommaren 2012 befastes en dialog som förhoppningsvis ska mynna ut i att kommunalförbundet engagerar sig mer specifikt i integrationsfrågorna och därmed tar över HV:s roll.

En annan form av samverkan är den som har utvecklats och skett mellan olika förvaltningar och avdelningar inom varje kommun. I projektet organiserades denna form av samverkan till att varje kommun själv tar ett ansvar för att utveckla interna samverkansstrukturer och för implementering av projektets aktiviteter i den egna verksamheten.